

הורי גנבו את האש

ינאי ישראלי: מות מטע האגס, הוצאת הקיבוץ המאוחד, ריתמוס, סדרה לשירה 2007, 64 עמ'

"הורי גנבו את האש וקברו אותה בדשא בין שני הברושים" - כך, בשיר "פרוזאי" כביכול, השואב מן המיתולוגיה הקלאסית ובונה באמצעותה את המיתוס המשפחתי והפרטי שלו, תחילת ספר שיריו הראשון והיפה של ינאי ישראלי.

שלושה מדורים בספר: "מרוזבים" הפותח, "קוקטייל" המסיים ו"מות מטע האגס" שבתוך. מדור האמצע הזה נוטל את שמו משם אחד השירים, ושיר זה מעניק את שמו גם לקובץ השירים כולו. על כריכת הספר, בחזית, צילום תואם (של נדב אברוך) בו נראה מטע שקמל. מן הראוי אפוא שמכאן אפתח.

"ביום הכיפורים ירד אבא על שיירה מצרית במדבר" - כך בפתח השיר. מסתבר, שהאב היה טייס במלחמת 73, וינאי (יליד 81) שמע על כך מאביו כמובן רק בדיעבד. עוד עולה מן השיר, שבהמשך הפך האב לחקלאי המגדל עצי פרי, ואת מלחמת הבוק בצבא המצרי המיר במלחמה סבלנית (סיוזיפית, מסתבר) במויקי המטע, אותה ניסה ללמד גם את בנו. המשך הסיפור הביוגרפי לא נמסר לנו כאן, פרט לעובדה פרואית הנועלת את השיר: "זה היה בטרם תיארנו / את מות מטע האגס". שיר זה עשוי היה להתפרש כזיכרון ילדות בלבד, אבל מקומו במדור שפתיחתו וסיומו חוויות כואבות כחייל ומפקד בשטחים הכבושים אינם מתירים לנו להסתפק בכך. לי, על כל פנים, ברור שמותו של מטע האגס הפרטי הזה הוא בעת ובעונה אחת גם מוות מטאפורי של הווייה כלל ישראלית.

השיר הראשון במדור התיכון הזה, 'תיאור של המחנה בעמק דותן' (עמ' 27), מגולל - כמו שירים נוספים - חוויה אישית, אחת מרבות, שחווינה ינאי החייל ונמסרת בעטו של ינאי המשורר, למן "לא הרחק מכאן בור יוסף כפצע במוח המפה" בהתחלה, דרך "כשחזרנו, השמש כבר פסעה / בדרך הייסורים אל צליבתה..." ועד "למעט אולי מכוסה העיניים, / שהיה מוטל בכבליו על המדרכה המתפוררת" לקראת סוף השיר. גם מה שקרוי בפי "אניני טעם" למיניהם "שירה פוליטית" (ולא חלילה הומאנית או מוסרית) אצל ינאי היא קודם כל אנושית. נועלות את המדור הזה "וריאציות על מטע זיתים" היפהפיות (עמ' 34), כשהאחרונה בהן: "נר תשיעי של חנוכה. / שופל של צה"ל. / כרם זיתים. / אנשים דוממים המתינו לנס. / רק גפת היתה שמונה ימים".

משורר צעיר - ינאי ישראלי, כולו בן 26, ברור אפוא שהתימהון והצער והכאב והאנושיות

4 נגרים

אָחוּז בִּי הָאַרְבָּעָה

נְסֻרוּנִי

מִשְׁחוּנִי דִבֵּק נְגָרִים

אִמְרוּ לְדִבֵּק טוֹב

בְּשֻׁרוּנִי

הִנֵּה אֶתָּה עֵץ הַשֵּׁדָה

מוֹדָה אֲנִי

כִּי חִסְרוּנִי אֶךְ מְעַט מְאַלְהִים

זֶה מִכְבֵּר הִיתָה נִפְשֵׁי עֲרוּכָה

וְדִרוּכָה לִשְׁכֵן בְּעֶזֶן אֲשֶׁר

מְקַדֵּם עֵץ הַדְּעַת טוֹב

וְרַע

נִפְשֵׁי יֵצֵאה אֶל הַיְרֻקוֹן

מִצָּאָה לָהּ אֲרוּכָה

צְרִיף לְדַעַת אֶהְבֶּה

לְחֻטֵּב עֲצִים

לְרֻטֵּב אֶת הַטֵּל

לְכַתֵּב אֶת הַטוֹב אֲשֶׁר

בְּרַע

הִלְכְתִּי ל' - 4 נְגָרִים

בְּעֵלֵי מְלָאכָה מְלָאכָה הִיא מְלָאכּוֹת

אֵיכּוֹת טוֹבָה מוֹלִיכּוֹת שֶׁל חֶסֶן וְחוֹט

שֶׁל חֶסֶד

עֲשׂוּנֵי עֵץ חֵלוֹם

בְּחֹרִים אֶחָד אֶחָד

זְכוּרִים לְטוֹב

שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְעַפְרָם אֲשֶׁר

חִפְרָם

בְּאֶהְבֶּה

לְבִין שְׂרָשֵׁי הָעֵץ

וְטֻמוֹנוֹתֵי

הִלְכְתִּי ל' - 4 נְגָרִים

בְּגִנֵּי הַתְּעֲרוּכָה מְאַחֲרֵי הַנִּמְל

וְעֲשׂוּנֵי עֵץ

וְהָיוּ יָמֵי יָמֵי הָעֵץ

וְקוֹל דְּמֵי הָאֲדָמָה בְּדָמֵי

דְּמֵי

אֲדָם לְעֵמֶל יֵלֵד

וְיֵשׁ לְעֵץ תִּקְוָה

עֲשׂוּנֵי עֵץ כְּסוּנֵי אֶהְבֶּה

שְׁכֵבָה אֶל שְׁכֵבָה

יֵנֵץ בִּי שְׂקָד

יִסְתַּבֵּל הַחֶגֶב

אֶהְיֶה עֵץ רַעֲנָן לְמַעֲשֵׂה הַרוּחַ בְּעֶנְן

לְמַעֲשֵׂה עֲגֵב מִפְּלֵא אֲשֶׁר

מִתַּחַת

עֲשׂוּנֵי עֵץ וּפְלֵא הִיָּה יוֹעֵץ

בְּתוֹכִי

לְהִיּוֹת עֵץ חַיִּים בְּתוֹךְ

אֱלֹהֵי הַבְּכָאִים הַנְּכָאִים הַבְּכִי

וְהַיְמִים דְּמִים מְלֹאוּ

וְהָיוּ פְּאֻרוֹתַי וּפְרוֹתַי לְתַפְאֵרֶת וּמְשׁוֹשׁ

וְהִיתָה הָאֲדָמָה נִפְעֶרֶת לְמָסוֹס נוֹסֵס

וְיִלְרָקֵב

אֲדָם לְעֵץ דְּמָה

זֶה מִכְבֵּר הִלְכְתִּי ל' - 4 נְגָרִים

גִּנֵּי הַתְּעֲרוּכָה יְרִיד הַמְזוֹרָה

נֶהַר כָּבֵד נֶהַר יְרֻקוֹן

מתי שמואלוך

מושחטים

אָעמד ללא רגלים
עם שוט על הגב שלכן
ואוביל בחסר נחת קמטי-נקוד
אל תוף בטן שירת קטב העצבון.

ראיתי מועצה אזורית ללא אזור

מתקלפת מהקירות הלבנים
ורידים בולטין דרשו
להיות ארכיאולוגים של ספונג'ה
מי היה העוזר של העוזרת
מי היה העקר של העקרת?

חבל שלא יצאנו בתיקו

נופל לה זמן דם
ובזמן שאנו משחקים כדורגל
בקשתי שתתן לי לשפט
קבלתי שער.

עקמאל

למרחבים לא בחרתי גבולות
לרחובות לא בחרתי שם
בחרתי
בור ונעמדתי בו.

ובאותו זמן לבכות עם סבי בערבית

ירדתי הלילה מס-פינת השפה
זרימה תת קרקעית בתוככי האוקיינוס הובילה אותי
אל
שירתו של נאזם אל-רזאלי.

במיוחד, אבל קצר המצע מלתארו או לצטטו.
שיר הכורך זיכרונות מתקופת בית הספר
התיכון עם חוויות העבר הקרוב בשטחים
ותובנות "ישראליות" העולות מכך הוא
'תיירות' (עמ' 58), הפשוט - אך רחוק
מפשטות:

אלו שלא נסעו לאושוויץ נתבקשו לצבוע את
הגדר הישנה.
שמואל המורה להיסטוריה עשן כמו קטר חורק
כשהשגית, אבל שחרר אותנו מקדם.
לא היתה לו סבלנות
ואנחנו אהבנו אותו.
כשהיה מדגים על חתיכת נייר מה עשו
המונגולים
לעמים שכבשו, חשבתי שהוא משקר.
הייתי ברמאללה כשהשבץ לקח אותו
כמה שנים אחר כך.
זה היה בזמן טיול קצר לתאילנד (תיירות מין).

לא אמרתי עדיין דבר על לשינו השירית של
ינאי ישראלי, על המטאפורות המקוריות, על
התחביר האישי המיוחד לו, על החללים ועל
הדבקים - אבל אלה יעלו ויבאו עם השירים
עצמם: קראו.
אשר לי, כיוון שעלי לקצר אקשר את הסיפא
של רשימה זו לתחילתה. אם פתיחתו של הספר
בוראת עולם ("הורי גנבו את האש...", "אמי
היתה פרספונה...") וכולה התעלות, הרי סיומו
'(תמונות', עמ' 60) בכאב גדול; הסרט,
שראשיתו אהבתם הטיטאנית והמסוככת של
ההורים, תמונת האחרונה בגיא חיוון אחר
לחלוטין: בלעין, המאבק על הגדר. שמונה
תמונות ובהן מדרונות, זיתים, מאבק, חיורון,
כאב, ייאוש, רימוני גז, נשימה - ובאחרונה
שבהן אובדת המצלמה:

מצלמתי אבדה,
נשמטה בין משעולים של רקפות צתידות
(בפסו' יהיה כאן יפי מגדר).

לא נתן לחזור: כעת
זכרון הגז במוח האויר (זאת התודעה
היהודית המדברת, תודעה צרובה).

ומעבר לזאת:
מה אעשה אם אמצאנה (על קרקעית שדה
מצהיב
טבועה), הפצועים כבר מפנים, היום נגמר.
מצלמתי אבדה, אני אומר, אבדה.

אני, לפחות, כשהגעתי לכאן שאלתי את עצמי:
איזה סרט הסתיים כאן?

יעקב-שי שביט

שפיקו בו בתקופתו הצה"לית אינן חוות הכל,
גם לא בשירתו. הילדות, מחצית שנותיו, שבה
נפתח קובץ השירים היפה, מופיעה כזיכרון שוב
ושוב במהלכו. כך ב'המתנה לנשימה': "לאסוף
את האור שהתפור בריסים/ כמו גוף שלא
ניתן לפרוס מכאבו./ כך נפל הילד, / כוס
נשברת במטבח./ הפוך על גבו ראה פתאום
את התקרה..." (עמ' 13). כך גם בעל הראייה
המתקצרת (עמ' 48): "ילד, כמו גלד, הוא מה
שנושא/ בגופו המגורד זיכרון פעור, תמיד
בלתי פתור..."; ולהלן דימוי מכליל נפלא:
"הזיכרון הוא חד כמו מחוגה / רגלו האחת
נעוצה בדף הלבן, קורעת, / ואילו השנייה,
המלטפת, / מפליגה." ויש כמובן סימני דרך
נוספים.

וישנה מחצית חייו השנייה, שלבד מחיילות
כובשת ואורבת וכואבת היא רוויה גם באהבת
הארץ: לא אהבה ל"ארץ אבות", אלא לארץ
ה"מדברת אלינו בגופה", על רבדיה ועל
צמחייתה ועל מאובניה, על טרשיה ושמורותיה
וחורבותיה (גיאולוגיה, עמ' 44). אהבה בלתי
אמצעית, כשהיא שלובה באהבת אשה, קורנת
אלינו בפשטותה וביופיה גם ב'במנזר יחונן
במדבר' (עמ' 15):

במנזר יחונן במדבר
גלשו השושנים הלבנים מטה
אל חסר הדבור.
אמרנו הרבה דברים
ולא אמרנו דבר
על הזמן הדרוש להבין
איך גולשים השושנים
כמו המחשבות אל הדבור,
מאחר,
וכמה יפי כאן,
כמה מדבר

אהבה צעירה על מגוון פניה מצויה גם
ב'מרזבים' (עמ' 12), והיא גם נושאו של השיר
היפהפה 'אהבת התנועה' (עמ' 18), שתפס אותי